

www.Ketab.ir

سرشناسه:	حسینی مؤمن زاده، سیدامراه، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور:	اندیشه‌های استاد مطهری (کتاب) / سیدامراه حسینی مؤمن زاده.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۴ -
مشخصات ظاهری:	ج.
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی
شابک:	دوره: ۴-۳۳۶-۱۹۵-۹۶۴-۹۷۸؛ ج: ۶؛ ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹-۶۸۲-۳
وضعیت فهرست نویسی:	فایا
یادداشت:	ج. ۱-۲ (چاپ اول: ۱۳۹۴).
یادداشت:	جلد چهارم این کتاب در سال‌های ۱۳۹۵ - ۱۳۹۷ تجدید چاپ شده است.
یادداشت:	ج. ۵ (چاپ اول: ۱۳۹۵).
یادداشت:	ج. ۶ (چاپ اول: ۱۳۹۸) (فایا).
یادداشت:	کتابنامه.
مدرجات:	ج. ۱. تکامل اجتماعی انسان در تاریخ. - ج. ۲. دین‌شناسی. - ج. ۲. اصول عقاید. - ج. ۴. اخلاق و تعلیم و تربیت. - ج. ۵. در مباحث اجتماعی. - ج. ۶. سیره پیغمبر اکرم و ائمه اطهار (مطهری، مرتضی، ۱۳۵۸ - ۱۳۵۸).
موضوع:	جامعه المصطفی (عالمیه). مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی
شناسه افزوده:	Almustafa International University Almustafa International Translation and Publication center
شناسه افزوده:	
رده بندی کنگره:	BP۲۲۳۲/۷/م۶ح۵۱۳۹۲
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹۹۸
شماره کتابشناسی ملی:	۳۹۶۳۲۳۵

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

اندیشه‌های استاد مطهری (ع)؛ سیره پیغمبر اکرم و ائمه اطهار (ع)
 مؤلف: سید امراه حسینی مؤمن زاده
 چاپ اول: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۱ ق
 ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی
 ● چاپ: نازجستان ● قیمت: ۷۴۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

مواکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛
 تلفن: ۰۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ + تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵
 ▶ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

pub_almustafa

http://buy-pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

با تشکر از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نویخت
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: علی عبادی فرد
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- صفحه‌آرا: سید محمد رضا جعفری

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، اسکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان‌های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

اندیشه‌های استاد مطهری رحمته الله علیه (۶)

سیره پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام

سید امرالله حسینی مؤمن زاده

پژوهشگاه

بین‌المللی المصطفی صلی الله علیه و آله

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی ره و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد. «جامعة المصطفیٰ ص العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی ص «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ص» را تأسیس کرده است. در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ص

فهرست

۲۱.....	مقدمه
۱۳.....	پیش‌گفتار
۲۳.....	۱. کلیات
۲۳.....	سیره نبوی
۲۳.....	۱. ضرورت شناخت سیره رسول اکرم ﷺ
۲۴.....	۲. معنای سیره
۲۸.....	۳. منطق عملی ثابت
۳۲.....	۴. نسبیت سیره
۳۳.....	۵. سیره به عنوان منبع شناخت
۳۸.....	۶. قطعیت سیره نبوی
۳۹.....	۷. عمق گفتار پیغمبر
۴۰.....	۸. عمق رفتار پیغمبر
۴۱.....	۹. سیره شخصی و اجتماعی
۴۲.....	سیره ائمه اطهار
۴۲.....	۱. خاندان نبوت؛ حافظ اسلام
۴۴.....	۲. اختلافات ظاهری در سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام
۴۸.....	۳. تأثیر مقتضیات زمان در شکل مبارزه
۵۰.....	۴. موجبات شهادت ائمه اطهار علیهم‌السلام
۵۰.....	۵. رویکرد مباحث

۵۳	 ۲. سیره رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)
۵۳	 گزیده‌ای از زندگی رسول خدا.
۵۳	 ۱. ولادت و دوران کودکی
۵۶	 ۲. سوابق
۵۹	 اصول ملغی در سیره نبوی
۶۱	 ۱. نیرنگ و خیانت
۶۲	 ۲. تجاوز
۶۳	 ۳. انضلام و استرحام
۶۴	 اصول رایج در سیره نبوی
۶۴	 ۱. سبقت در کار خیر
۶۴	 ۲. عدالت و مساوات
۶۷	 ۳. نرمی و صلابت
۶۸	 ۴. قدرت و اعمال زور
۶۹	 ۵. سادگی و دوری از ارباب
۷۱	 ۶. مشورت
۷۲	 کیفیت استخدام وسیله در سیره نبوی
۷۳	 ۱. استفاده از وسیله نامشروع در تبلیغ دین
۸۱	 ۲. استفاده از وسیله باطل در سیاست دینی
۸۶	 سیره تبلیغی رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)
۸۶	 ۱. ارزش تبلیغ
۸۷	 ۲. معنا و مفهوم تبلیغ
۸۸	 ۳. اهمیت تبلیغ
۸۹	 ۴. شرایط موفقیت یک پیام
۸۹	 الف) غنای محتوای پیام
۹۰	 ب) شایستگی‌های پیام‌رسان
۹۸	 ج) ابزار مناسب پیام‌رسانی
۱۰۳	 د) روش و اسلوب صحیح
۱۰۳	 یکم. بلاغ مبین

۱۰۷	دوم. نُصح
۱۰۸	سوم. پرهیز از تکلف
۱۰۸	چهارم. تواضع و فروتنی
۱۰۹	پنجم. نرمی و ملایمت
۱۱۳	ششم. پرهیز از تعیین تکلیف
۱۱۴	هفتم. مساوات
۱۱۵	هشتم. مشورت
۱۱۵	نهم. تبشیر و انذار
۱۱۸	دهم. تذکر
۱۱۹	یازدهم. خوش بینی و امیدواری
۱۲۱	دوازدهم. یک پیشنهاد در امر تبلیغ
۱۲۳	۳. سیره امام علی علیه السلام
۱۲۳	علی علیه السلام و همراهی با پیغمبر صلی الله علیه و آله
۱۲۵	علی علیه السلام و مسئله خلافت
۱۲۵	۱. احقیق و اولویت
۱۲۸	۲. انتقاد از خلفا
۱۳۰	۳. سکوت
۱۳۴	علی علیه السلام و حکومت
۱۳۴	۱. لزوم حکومت
۱۳۵	۲. حکومت و عدالت
۱۳۸	۳. آزادی و حقوق مردم
۱۴۲	مشکلات علی علیه السلام
۱۴۳	۱. نفاق
۱۴۵	۲. انعطاف ناپذیری در اجرای عدالت
۱۴۶	۳. صراحت و صداقت در سیاست
۱۴۹	۴. خوارج
۱۴۹	الف) پیدایش خوارج
۱۵۵	ب) ممیزات خوارج

ج) علت سرکوب خوارج	۱۵۸
د) پیامدهای پیدایش خوارج	۱۶۲
ه) روح «خارجیگری»	۱۶۶
و) درس‌هایی که باید از خوارج آموخت	۱۷۱
ز) لزوم پیکار با نفاق و جهالت	۱۷۳
جاذبه و دافعه علی (علیه السلام)	۱۷۴
درس‌های سیره علی (علیه السلام)	۱۷۹
فصل شهادت علی (علیه السلام)	۱۸۰
۴. صلح امام حسن (علیه السلام)	۱۸۱
صلح در اسلام	۱۸۲
تفاوت شرایط زمان امام حسن (علیه السلام) با زمان امام حسین (علیه السلام)	۱۸۶
مظلومیت امام حسن (علیه السلام)	۱۹۳
۵. امام حسین (علیه السلام) و حادثه کربلا	۱۹۵
مقدمه: نهضت حسینی معرف دستور موقعیت‌شناسی	۱۹۵
ماهیت حادثه کربلا	۱۹۷
۱. عوامل مؤثر در حادثه کربلا	۲۰۱
الف) عوامل تاریخی و زمینه‌ساز	۲۰۱
ب) عامل «احقیقت»	۲۱۶
ج) عامل «بیعت»	۲۱۷
د) عامل «دعوت»	۲۲۰
ه) عامل «امر به معروف و نهی از منکر»	۲۲۱
و) احیای سنت نبوی و علوی	۲۲۳
۲. عکس‌العمل امام (علیه السلام) در مقابل هریک از عوامل	۲۲۷
الف) عکس‌العمل امام در برابر عامل بیعت	۲۲۸
ب) عکس‌العمل امام در برابر عامل دعوت	۲۳۰
۳. ارزش هریک از عوامل	۲۳۷
عناصر محتوایی حادثه کربلا (علل مادی)	۲۴۵

۲۴۸	۱. توحید و عرفان.....
۲۴۹	۲. حماسه.....
۲۴۹	۳. خیرخواهی.....
۲۵۰	۴. اخلاق.....
۲۵۲	۵. تبلیغ.....
۲۵۳	الف) تاکتیک‌های تبلیغی امام حسین علیه السلام
۲۵۷	ب) نقش تبلیغی اهل بیت سیدالشهداء.....
۲۶۲	حماسه حسینی.....
۲۶۲	۱. مفهوم حماسه.....
۲۶۳	۲. شخصیت حماسی امام حسین علیه السلام
۲۶۸	۳. صفحه حماسی عاشورا.....
۲۷۱	۴. تقدس حماسه کربلا.....
۲۷۶	۵. شعارهای عاشورا.....
۲۷۹	آثار قیام حسینی.....
۲۸۵	تحریف‌های عاشورا.....
۲۸۵	۱. خطر تحریف.....
۲۸۸	۲. تحریف‌های لفظی.....
۲۹۰	۳. تحریف‌های معنوی.....
۲۹۵	۴. عوامل تحریف.....
۲۹۸	الف) رسالت ما.....
۲۹۹	یکم. وظیفه مردم.....
۳۰۳	دوم. وظیفه علما.....
۳۰۵	ب) اعتبار تاریخی حادثه کربلا.....
۳۰۶	فلسفه عزاداری.....
۳۱۶	۶. امام زین‌العابدین علیه السلام و مبارزه در لباس دعا.....
۳۱۸	۷. امام صادق علیه السلام و مسئله خلافت.....
۳۱۸	استفاده از فرصت.....

- انقلاب علمی ۳۲۵
- نتیجه ۳۳۴
۸. موجبات شهادت امام موسی کاظم (ع) ۳۴۰
- نفوذ معنوی امام ۳۴۱
- روشنگری ۳۴۵
- روح مقاوم ۳۴۶
- شهادت امام ۳۵۱
۹. مسئله ولایت عهدی امام رضا (ع) ۳۵۴
- از نظر مأمون ۳۵۴
- از نظر امام رضا (ع) ۳۶۰
۱. مسلمات ۳۶۰
- الف) احضار امام ۳۶۰
- ب) امتناع امام ۳۶۱
- ج) شرط امام ۳۶۲
- د) طرز رفتار امام در زمان ولایت عهدی ۳۶۴
۲. مسائل مشکوک ۳۶۵
۱۰. سخنی درباره امام حسن عسکری (ع) ۳۷۲
۱۱. مهدی موعود (ع) ۳۷۶
- ضرورت طرح مسئله موعود ۳۷۶
۱. شناخت آرمان اسلام ۳۷۶
۲. شناخت امام و برنامه ۳۷۸
۳. ایده‌گیری ۳۷۸
- عناصر الهام‌بخش موعود اسلام ۳۷۹
۱. عنصر فلسفی ۳۷۹
۲. عنصر انسانی و فرهنگی ۳۸۷
۳. عنصر تربیتی ۳۸۹
۴. عنصر سیاسی ۳۹۰

۳۹۰.....	۵. عنصر اقتصادی
۳۹۱.....	۶. عنصر اجتماعی
۳۹۲.....	انتظار فرج
۳۹۳.....	۱. انتظار ویرانگر
۳۹۴.....	۲. انتظار سازنده
۳۹۶.....	ظهور موعود و تکامل تاریخ
۳۹۶.....	۱. برداشت مبتنی بر تکامل بی هدف
۳۹۷.....	۲. برداشت مبتنی بر تکامل هدف دار
۳۹۸.....	وظیفه ما در عصر غیبت
۴۰۸.....	ایمان به امداد غیبی
۴۰۹.....	مهدویت در قرآن و احادیث نبوی
۴۱۵.....	مسئله عمر حضرت حجت (ع)
۴۱۸.....	کتابنامه

پیش‌گفتار

در جلد نخست از این مجموعه، پیش‌گفتار مفصل بیست صفحه‌ای ارائه شد که برای آشنایی کسانی که تنها جلد پیش‌رو را در اختیار دارند خلاصه‌ای از آن را در اینجا می‌آوریم:

۱. استاد شهید آیت‌الله مرتضی مطهری در سیزدهم بهمن ۱۲۹۸ ش مطابق با ۱۲ جمادی‌الاولی ۱۳۳۸ ق در قریه فریمان از توابع شهر مقدس مشهد به دنیا آمد، تا سن دوازده سالگی در فریمان نزد پدر خویش مقدمات علوم اسلامی را فرا گرفت و در سن سیزده سالگی (۱۳۱۲ ش) به مشهد عزیمت نمود و به مدت دو سال در مدرسه ابدال خان به تحصیل علوم دینی پرداخت. سپس به قم مهاجرت نمود و از محضر اساتید بزرگی چون آیت‌الله بروجردی، امام خمینی، علامه طباطبائی رحمته‌الله و میرزا علی‌آقا شیرازی استفاده‌های فراوان نمود و در علوم عقلی و نقلی به درجه اجتهاد رسید. در سال ۱۳۳۱ ش به تهران مهاجرت نمود و در دانشگاه تهران با سمت استادی به تدریس و تحقیق و در کنار آن به تبیین ایدئولوژی انقلاب اسلامی و مبارزه با جریان‌های فکری منحرف پرداخت و سرانجام در دوازده اردیبهشت ۱۳۵۸ ش توسط گروه منحرف فرقان به درجه رفیع شهادت نائل آمد. شهید مطهری در طی دو دهه کار علمی و فرهنگی به احیای تفکر اسلامی پرداخت و از خود آثار تأثیرگذار و جاودانی را باقی گذاشت که سرچشمه فیاض و بی‌پایانی است که در طی پنجاه سال گذشته همواره فکر و جان مشتاقان به معارف ناب اسلامی را سیراب کرده و می‌کند.

۲. شهید مطهری راز انحطاط و تأخر رقت‌بار مسلمین در جهان امروز را برداشت غلط رایج

مسلمانان از تعالیم اسلامی که خاصیت حیات بخشی را از آن گرفته و موجب رکود و سکون جامعه اسلامی شده است می‌داند لذا به دنبال اصلاح و تجدید حیات تفکر و بینش جامعه اسلامی درباره اسلام است و دستیابی به تفکر اصیل اسلامی را از این جهت ضروری می‌داند که اولاً مسلمانان تا آن تفکر صحیح را به دست نیاورند از مسلمانی خود نتیجه‌ای نمی‌گیرند و ثانیاً نمی‌توانند پاسخگوی عطش دیگران در پیوستن به این مکتب باشند. وی بر این عقیده است که ما باید اصول فکری اسلام درباره خدا، جهان، انسان، و اجتماع را احیا کنیم یعنی همان‌طور بیان داشتیم که در تعلیمات اسلام است. مسلماً یکی از علل انکار و اعراض بسیاری از افراد تحصیل کرده از دین همین تعلیم ناصحیح مفاهیم مذهبی و دینی است و آنچه در باب خدا و دین انکار می‌کنند مفهوم واقعی خدا و دین نیست، بلکه یک مفهوم نامعقولی است که با عقل و علم و منطق قابل پذیرش نیست و چون عقیده به خدا را جز به همان شکل غیرمنطقی تصور نمی‌کنند منکر آن می‌شوند، از این رو کوشش فراوانی لازم است صورت بگیرد که اصول و مبانی مذهبی به صورت صحیح و واقعی خود به افراد تعلیم و القا شود. در چنین شرایطی وظیفه عالم دینی در درجه اول مبارزه با بدعت‌ها و تحریف‌ها و اصلاح تفکر جامعه اسلامی است، استاد مطهری در پی یک رستاخیز در زمینه تفکر دینی و یک نهضت روشنگر اسلامی است و به گفته خود همه فعالیت‌های مذهبی خود را در راه تعلیم صحیح و معقول مفاهیم دینی و مذهبی متمرکز کرده و سعی دارد با گزینش مهم‌ترین و لازم‌ترین موضوعات، حتی الامکان حقایق اسلامی را آنچنان که هست ارائه دهد و لذا به استقبال شبهات و سؤالات و تشکیکات در عرصه دین پژوهی می‌رود و آنها را نه تنها خطرناک نمی‌داند بلکه موجب روشن شدن و رونق بیشتر حقایق اسلام می‌داند. وی برای تبیین حقایق اسلام به دنبال آن است که از دلیل به مدعا برسد و نه آن‌که برای مدعای خود به دنبال دلیل‌های ساختگی و تراشیدنی برود. و بدین منظور سال‌ها تلاش بی‌وقفه کرد و در این راه با جان و مال و همه هستی خود به مجاهده برخاست.^۱

۱. رک: انسان و سرنوشت، ص ۸-۱۰؛ امداد‌های غیبی، ص ۴۷ و ۴۸؛ حق و باطل، ص ۱۳۵ و ۱۳۶؛ ده گفتار،

ص ۱۳۱-۱۳۵ و ۱۴۳-۱۵۱؛ عدل الهی، ص ۱۳-۱۶؛ مسئله حجاب، ص ۲۵۷؛ نظام حقوق زن در اسلام،

وی نه به کثرت و قلت مخاطبان توجه می‌نمود و نه به تحسین موافقان، و نه به جنجال و هیاهوی مخالفان، تنها به بیان حقیقت توجه داشت و می‌دانست که خورشید حقیقت پشت ابر جهالت باقی نمی‌ماند. استاد مطهری درصدد پایه‌ریزی فلسفه اجتماعی اسلام بود که به نظر وی از هفتصد سال پیش متروک و باب آن بسته شده است.^۱ و تأسیس یک کلام جدید را در جهت حل شبهات جدید لازم و ضروری می‌دانست.^۲ شهید مطهری در مجموعه گرانسنگ و ارزشمندی که از خود به یادگار گذاشته درصدد معرفی اسلام به عنوان یک مکتب و ایدئولوژی جامع و مستقل است؛ به عقیده وی اسلام در ذات خود یک «کل تجزیه‌ناپذیر»، یک مکتب، یک اندام و یک مجموعه هماهنگ است که شناخت آن به صورت یک مکتب لازم است. همه تعالیم اسلام را باید در آن اندام و ترکیبی که وجود دارد بشناسیم برای یک اندام یک عضو به تنهایی ارزش ندارد، باید راه و هدف، اصول و پایه‌ها، معارف، اخلاق، مقررات و احکام این مکتب را با هم شناخت.^۳ باید فلسفه اخلاق، فلسفه تاریخ، فلسفه سیاسی، فلسفه اقتصادی، فلسفه دین، فلسفه الهی خود اسلام را که از متن تعلیمات اسلام الهام بگیرد، تدوین کرده و در اختیار افراد قرارداد.^۴ ما باید مکتب و ایدئولوژی مستقل و بی‌نیاز به غیر خود را که همان اسلام خالص و بدون شائبه است بدون خجالت و شرمندگی آنچنان که واقعا هست، به دنیا و جهانیان معرفی و عرضه کنیم، والا بدون استقلال فرهنگی با آن که به استقلال سیاسی و اقتصادی دست یافته‌ایم شکست خواهیم خورد و نخواهیم توانست انقلاب اسلامی را به ثمر برسانیم.^۵

ص ۴۷؛ پیرامون جمهوری اسلامی، ص ۱۳۴ و ۱۳۵؛ تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۵۱-۵۴؛ فلسفه تاریخ،

ج ۲، ص ۱۳۶؛ یادداشت‌های استاد مطهری، ج ۱، ص ۱۴۶ و ۱۵۲ و ۱۵۷-۱۵۸ و ۱۶۶.

۱. یادداشت‌های استاد مطهری، ج ۶، ص ۲۱۳-۲۱۵.

۲. پیرامون جمهوری اسلامی، ص ۳۸.

۳. حماسه حسینی، ج ۱، ص ۳۴۷-۳۴۹؛ نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۶۸.

۴. نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۷۴.

۵. پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۶۵-۶۶ و ۱۶۰-۱۶۵؛ پیرامون جمهوری اسلامی، ص ۳۸؛ نهضت‌های

اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۶۸.

۳. توصیه امام امت این بود که نگذاریم کتاب‌های این استاد عزیز با دسیسه‌های غیر اسلامی فراموش شود،^۱ در این زمینه کارهای فراوانی صورت گرفت، ولی آنچه بیش از همه جای آن خالی بود و مکرر مورد توصیه بزرگان بود ارائه فهرست موضوعی محتوایی از آراء و اندیشه‌های استاد مطهری بود، چراکه گستردگی و پراکندگی آراء و نظریه‌های استاد مطهری، دسترسی آسان و سریع به هریک از آراء و نظریه‌ها با تمام جوانب را با مشکل و صعوبت مواجه کرده بود، همین جهت ضرورت شکل‌گیری مجموعه حاضر را ایجاب می‌نمود، تا آنجا که رهبر معظم انقلاب به صراحت به این مطلب اشاره کرده و اظهار امیدواری کرده‌اند که این کار انجام شود.^۲ این حقیر که از سال‌ها پیش با آثار استاد مطهری مانوس و به مطالعه آن مشغول بوده‌ام در خلال مطالعات و تحقیقات خود به این نکته پی بردم و به فضل و یاری خداوند بدان همت گماشتم و پس از هفت سال کار مستمر شبانه‌روزی موفق شدم این امر را به پایان ببرم و هم‌اکنون این مجموعه را با ویژگی‌های زیر تقدیم جامعه اسلامی می‌نمایم:

۳-۱. کاری که در این مجموعه شده از نظر روشی عبارت است از:

جمع‌آوری، تلخیص، تخلص، یکسان‌سازی مباحث تکراری، عنوان‌دهی، تبویب، تکمیل و بازسازی همه نظریه‌ها در یک مجموعه با فهرست موضوعی مفصل و دقیق. امری که خود استاد مطهری هم آرزوی آن را داشت و در برخی موارد بدان تصریح کرده است.^۳

برای این کار همه آثار استاد مطهری بدون استثنا، خط به خط و کلمه به کلمه مطالعه شده و مورد استفاده قرار گرفته است. هر مطلبی به هر نظریه‌ای که مرتبط بوده پیوست گردیده است. در موارد بسیاری مطالب حاوی چندین نظریه است و از چند جنبه بیان شده، ما هر مطلب را به نظریه مرتبط به آن ملحق کرده‌ایم، اگر اعتقادی است به بحث اعتقادات، اگر اخلاقی است به بحث اخلاق و اگر اجتماعی است به مباحث اجتماعی و... و برعکس

۱. صحیفه/امام، ج ۱۲، ص ۱۸۸.

۲. رک: سخنرانی در جمع گروهی از معلمان و کارگران در تاریخ ۱۳۶۹/۲/۱۲. www.leader.ir/fa/speech/287.

۳. قیام و انقلاب مهدی (ع)، ص ۲.

برخی مطالب به چندین نظریه مرتبط است که در همه نظریات آورده شده است. در برخی موارد برای هر سطر ساعت‌ها فکر شده که چگونه و در کجا گنجانده شود، و یا چند صفحه و پاراگراف از چند کتاب مختلف که همه یک مطلب را ولی با تعبیرات مختلف بیان می‌کرده‌اند، برای این‌که همه تعبیرها و اصطلاحات استاد را بیاوریم و در عین حال، اطناب مُملّ و ایجاز مُخلّ پیش نیاید مدت‌ها فکر شده است. همه مطالب و عبارات و مواد از خود استاد است ما تنها صورت را تغییر داده‌ایم، در عین حال هیچ مطلبی از دست نرفته است و می‌توان ادعا کرد که حتی یک جمله و یا یک کلمه نمی‌توان در آثار استاد پیدا کرد که در این مجموعه نیامده باشد.

هم از نظر شکل یعنی نحوه تدوین، تبویب، و عنوان‌دهی و هم از نظر محتوا، از آنچه در آثار مکتوب استاد بوده پیروی شده است، یعنی جمله پایه و ترتیب مطالب را به ترتیبی که در کتب دست‌نوشته استاد آمده است چیده‌ایم و سپس مطالب دیگر را به آن اضافه نموده‌ایم. اغلب عناوین از متن الهام گرفته شده و با توجه به محتوا استنباط شده است.

از نظر نگارشی نیز اصلاحاتی شده است، آنجا که چند جمله با یک محتوا بوده، آنها را با استفاده از همه کلماتی که در جملات مختلف بوده است، تبدیل به یک جمله کرده‌ایم. مثلاً در جایی ایشان می‌فرماید: فطرت، ام‌المعارف است، در جای دیگر می‌گوید فطرت، ام‌المسائل است و در جای سوم می‌گوید فطرت، اصل مادر است، ما آوردیم: فطرت؛ ام‌المعارف، ام‌المسائل و اصل مادر در معارف اسلامی است.

۳-۲. در این مجموعه تمام نظریه‌ها، آراء و اندیشه‌های استاد مطهری جمع‌آوری و تدوین شده است، عنوان مجموعه، پس از مشورت با فضلا و اساتید، *اندیشه‌های استاد مطهری* گذاشته شد، و در هر مجلد مباحث مربوط به یک موضوع تدوین شد.

۳-۳. برخلاف تصور رایجی که صبغه اندیشه‌ها و نظریه‌های استاد مطهری را فلسفی می‌داند، ویژگی اغلب اندیشه‌های ایشان، «قرآنی» بودن آنهاست. البته استاد از «روش فلسفی» برای بیان نظریه‌های اسلامی و قرآنی استفاده کرده است، چنان‌که در مواردی به این مطلب

تصریح دارد^۱ ولی وی به دنبال نظر قرآن است و در اغلب موارد به این مطلب نیز تصریح نموده است. به‌ویژه با توجه به این مطلب که همه نظریات خود را مبتنی بر نظریه قرآنی «فطرت» می‌داند. نظریه فطرت به تفصیل در جلد اول از این مجموعه تدوین شده است.

۳-۴. این مجموعه در شش جلد به ترتیب ذیل ارائه شده است:

جلد نخست: اندیشه‌های استاد مطهری در باب انسان، جامعه و تاریخ و نظریه معروف ایشان در باب تکامل اجتماعی انسان در تاریخ تدوین شده است.

جلد دوم به موضوعات دین‌شناسی به صورت عام اختصاص یافته است، از قبیل تعریف دین، منشأ دین، علل اعراض از دین، رابطه دین و علم، پلورالیسم دینی، آینده دین، جهان‌بینی، ایدئولوژی و مکتب و...

جلد سوم در «اصول عقاید» یعنی توحید، نبوت، عدل، امامت و معاد و مسائل مربوطه است.

جلد چهارم، به مباحث اخلاق و تعلیم و تربیت اختصاص یافته است.

جلد پنجم، در اندیشه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، حقوقی، تدوین شده است.

و جلد ششم در اندیشه‌های استاد پیرامون سیره پیغمبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) است.

در این مجموعه، نظریه‌های فلسفی صرف تدوین نشده است، لذا برخی از کتاب‌های فلسفی از قبیل اصول فلسفه، شرح منظومه، نقدی بر مارکسیسم و... استفاده نشده مگر مواردی که مربوط به مباحث ما می‌شده است. کتاب فلسفه مقدماتی در آثار استاد مطهری نوشته استاد عبدالرسول عبودیت این مهم را جامه عمل پوشانده است.

این تقسیم‌بندی و جزئیات آن موضوعات کلام جدیدی است که استاد مطهری تأسیس آن را لازم و ضروری دانسته و خود بدان همت گماشته است.

۳-۵. و اما مجلد پیش رو، جلد ششم از مجموعه اندیشه‌های استاد مطهری است که

به «سیره پیغمبر اکرم (ص) و ائمه اطهار» اختصاص دارد. در این کتاب سیره و روش هفت

۱. عدل الهی، ص ۱۶؛ توحید، ص ۱۵ و ۳۲۱؛ فلسفه تاریخ، ج ۲، ص ۱۰۸؛ نبوت، ص ۳۴ و ۴۰-۴۲؛ امامت و

رهبری، ص ۷۱ و ۱۶۲ و ۲۰۱؛ معاد، ص ۷۱.

پیشوای معصوم در موضوع حکومت تدوین شده است.

زیرا شهید مطهری بنا نداشته که زندگی نامه و سرنوشت حضرات معصومین علیهم‌السلام را از اول تا آخر مورد بررسی قرار دهد بلکه به شیوه و سبک این حضرات در مواجهه با امر حکومت و رهبری جامعه توجه داشته است. و از آنجا که این مسئله تنها برای پیغمبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و پنج امام همام علیهم‌السلام رخ داده است، شرایط و شیوه برخورد این بزرگواران با مسئله رهبری را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است و البته در مورد مسئله انتظار و حکومت جهانی امام مهدی علیه‌السلام نیز مطالبی مطرح نموده‌اند. البته در مورد حضرت صدیقه طاهره و امامان دیگر نیز به مناسبت‌های مختلف بیاناتی داشته‌اند و ذکر مصیبت کرده‌اند، ولی آن بیانات به منزله اندیشه خاص ایشان تلقی نمی‌شود، لذا در این مجموعه به آن پرداخته نشده است. اما در مورد آن چند معصومی که سبک و سیره آنها را مورد مطالعه قراردادده است انصافاً اندیشه نو و تحلیل مخصوص به خود را داشته‌اند که تجمیع آن در یک مجموعه خالی از لطف نیست و ان شاء الله مورد استفاده علاقه‌مندان به آثار شهید مطهری قرار بگیرد.

۴. خداوند عزیز و متعال را شاکرم که به این حقیر توفیق انجام چنین کار پربرکتی را عنایت فرمود و از ساحت مقدس حضرات معصومین و اولیای الهی و به خصوص حضرت ولی عصر (ارواحنا له الفداء) سپاسگزارم که مریاری نمودند و ان شاء الله که مورد تأییدشان هم قرار بگیرد، و از روح بلند شهید مطهری که همواره از ایشان استمداد کردم و ایشان هم مرا یاری کرد و بلکه اصل ایجاد انگیزه در انجام این کار را عنایت ایشان می‌دانم و نیز از کلیه کسانی که در تهیه این اثر بنده را یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی لازم به عمل آورم، به خصوص از مسئولین محترم پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم که قسمتی از این فرصت و امکان را در اختیار بنده قرار دادند و از همسرم که در منزل محیط آرامی را فراهم کرد و بزرگوارانه و با سعه صدر مشکلات و کاستی‌ها را به جان خرید و خم به ابرو نیاورد و بلکه همواره چون یآوری شفیق با بیانی پر مهر بر انگیزه معنوی من افزود. و از پدر و مادرم که تا آخر عمر هر موفقیتی که داشته باشم را مدیون دعای خیر آنها هستم و از دوستان و اساتید

محترمی که با مشاوره خود به غنای این مجموعه افزودند. ثواب این اثر را تقدیم می‌کنم به ارواح طیبه معصومین (ع) و همه شهیدان و مؤمنان چه آنها که از صدر اسلام تا کنون آمده‌اند و چه آنها که از اکنون تا به روز قیامت می‌آیند و اسلام و ایمان به وسیله آنان تقویت می‌شود. همچنان که امیرالمؤمنین (ع) فرمود در ثواب مجاهدت ما همه کسانی که در آینده خواهند آمد و با ما هم عقیده هستند شریک خواهند بود.^۱

سیدامراه حسینی مؤمن زاده

رمضان ۱۴۳۸ قمری؛ خرداد ۱۳۹۶ شمسی

قم المقدسه

۱. [پس از جنگ جمل یکی از اصحاب به امیرالمؤمنین (ع) عرض کرد دوست داشتم برادرم نیز با ما بود و شاهد پیروزی ما می‌بود حضرت فرمود آیا دلش با ما بود؟ گفت آری. حضرت فرمود پس او هم با ما بود و بلکه همه کسانی که در پشت پدران و رحم مادران هستند و در آینده به دنیا می‌آیند و ایمان به وسیله آنها تقویت می‌شود نیز با ما بودند و در ثواب عمل ما شریکند «وَقَدْ قَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ وَدِدْتُ أَنْ أَخِي فَلَانًا كَانَ شَاهِدَنَا لِيَزِي مَا نَصَرَكَ اللَّهُ بِهِ عَلَى أَعْدَائِكَ فَقَالَ (ع) لَهُ أَهْوَى أَخِيكَ مَعَنَا فَقَالَ نَعَمْ قَالَ فَقَدْ شَهِدْنَا وَ لَقَدْ شَهِدْنَا فِي عَسْكَرِنَا هَذَا [قَوْمٌ] أَقْوَامٌ فِي أَضْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ سَيَرَعَفَ بِهِمُ الزَّمَانُ وَ يَقْوَى بِهِمُ الْإِيمَانُ» (تهجد/البلاغه، خطبه ۱۲).

مقدمه

استاد شهید مرتضی مطهری از جمله اندیشمندانی است که آراء و اندیشه‌هایش مرزها را در نوردیده و در سراسر جهان امروز مرجع و منبع مطالعه و تحقیق برای دین‌پژوهان و محققان قرار گرفته است، از طرفی گستردگی و پراکندگی موضوعات مختلف و متعدد در آثار استاد، دسترسی و احاطه به همه نظریات با همه جوانب را دشوار و زمان‌بر نموده است، لذا تدوین مجموعه‌ای در برگیرنده همه اندیشه‌های استاد مطهری به صورت موضوعی و تحقیق شده ضرورت داشت و مورد تأکید فراوان بزرگان از اهل علم قرار گرفته بود. در این راستا، پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی علیه السلام که رسالت انتشار اندیشه‌های ناب اسلامی در سراسر جهان را دارد، از فرصت استفاده نموده و مجموعه «اندیشه‌های استاد مطهری» را در شش جلد موضوعی به کوشش فاضل ارجمند دکتر سید امراله حسینی مؤمن‌زاده، تهیه و به زیور طبع آراسته است. امید است که این اثر ارزشمند مورد توجه و استفاده دانش‌پژوهان و محققان و طالبان اندیشه‌های ناب و زلال اسلامی قرار بگیرد. در اینجا لازم است از مؤلف محترم و از رئیس پژوهشکده علوم اسلامی و اساتید و کارکنان محترم پژوهشگاه که در امر داوری و ارزیابی و مراحل نشر این اثر زحمات زیادی را متحمل شده‌اند قدردانی و تشکر می‌نمایم.